

The ox and the pit

השור והבור –

OVERVIEW

The תנא mentions the four אבות נזיקין, which are: 1) שור (according to רב this includes the sub categories of (קרן) goring, שן (eating), and רגל (trampling); and according to שמואל it refers to רגל only), 2) בור, 3) מבעה (according to רב this refers to ד"ה השור in רש"י – fire, הבער, (שן) and according to שמואל it refers to אדם המזיק; and according to רש"י, states that the אבות ד' are mentioned in the משנה in the same order as they are mentioned in פרשת משפטים; the first פרשה is שור the second פרשה is בור.

In פרשת משפטים the order of the דינים relevant to our משנה is as follows:

a) גנב (קרן) שור (קרן) דאזיק שור (לה-לו) (c), בור (לג-לד) (b), שור (קרן) המזיק אדם (כא, כח-לב) ¹, e) (לז), f) (ה) הבער, and g) (ד) (כב), e) (לז), f) (ה) הבער. Our תוספות coordinates the משנה with the פסוקים.

פירש בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה -

explained that the order of the אבות נזיקין ד' in the משנה, follows the order in which they are written in the פרשה of משפטים.

פרש"י anticipates the following difficulty with:

ואף על גב דלמאן דאמר תנא שור² לרגלו לא הוי כסדר הפרשה -

And even though that according to the one who maintains that when the משנה taught שור it was referring to the damages caused by the 'foot' of the שור, in which case the משנה does not follow the order of the פרשה (as תוס' continues to explain) -

דרגל נפקא לן מושלח את בעירה³ דכתיב בתר בור⁴ -

For we derive the מזיק of רגל from the פסוק of 'and he will send his cattle', which is written in the תורה after the פרשה of בור. This seemingly contradicts⁵ פרש"י -

answers, that -

מכל מקום שם שור כתיב קודם בפרשה⁶ דהיינו נגיחה דקרן -

Nevertheless, the 'name' שור is written in the פרשה prior to בור⁷; that שור is referring to the goring with the horn of the שור. Therefore since the term (דאזיק אדם) שור

¹ The פסוקים preceding this, deal with אדם דאזיק אדם. See 'Thinking it over' # 1.

² This refers to שמואל. See לקמן ד,א.

³ שמות (משפטים) כב,ד.

⁴ שם כא, לג-לד.

⁵ If the משנה is following the סדר הפרשה it should have listed שור (which is רגל [according to שמואל]) after בור.

⁶ שם כא, כח.

⁷ שם כא, לג.

is written prior to בור, the משנה lists שור before בור, even though the שור of the משנה is referring to רגל, and the (prior) שור of the פסוק is referring to קרן.

anticipates an additional difficulty תוספות

ולמאן דאמר מבעה זה אדם⁸ אף על גב דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור⁹ -

And according to the one who maintains that the term מבעה in the משנה refers to a person who damages; even though that (ממון) אדם is written after the מזיק of מבעה, which is written in פרשת משפטים¹⁰, and אדם is first written in פרשת אמור where it states -

מכה בהמה ישלמנה דהיינו אדם דאזיק שור -

‘He who smites an animal shall pay for it’, which is referencing a person who damages an ox. If אדם המזיק is written in the תורה after הבער, why does the משנה state מבעה (which is אדם המזיק [according to this מ"ד]) before הבער?!

responds that the תנא of the משנה תוספות

לא חש לשנותו כסדר הפרשה¹¹ לפי שרחוק כל כך -

Was not concerned to list מבעה in the order of the פרשה (as he listed שור and בור), **because** מבעה was written so far away in a later חומש that placing מבעה last (since it is written in פרשת אמור) did not seem appropriate (for it does not [really] reflect the פרשה -

ושנאו כסדר לא הרי דסיפא שמבעה קודם להבער -

And instead the תנא inserted מבעה in the משנה according to the order of the 'לא מבעה before לא הרי in the latter section of the משנה; where he mentions the לא הרי of הבער. The משנה first states 'וכו' המבעה וכו' and then afterwards it states 'ולא זה וזה וכו' כהרי האש¹².

offers an alternate explanation why מבעה precedes הבער: תוספות

ורבינו תם פירש דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור¹³ -

And the ר"ת explained that the term אדם is written in the פרשה before הבער; as it says, **‘if a man will steal an ox’** (and even though the אדם המזיק of our משנה is not referring specifically (only) to אדם הגנוב שור, nevertheless) -

והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה בברייתא¹⁴ בגמרא:

This is one of the אבות נזיקין which is taught in the ברייתא שור

⁸ This refers to רב. See לקמן גב.

⁹ ויקרא כד, כא.

¹⁰ שמות כב, ה.

¹¹ See ‘Thinking it over’ # 1.

¹² See ‘Thinking it over’ # 2.

¹³ שמות כא, לז.

¹⁴ רבי חייה ברייתא of לקמן דב.

mentioned in the גמרא.¹⁵ It is therefore proper that אדם precede הבער.

SUMMARY

מבעה precedes בור, since the term שור precedes בור. Similarly אדם precedes הבער since it precedes it in the לא הרי; or since the term אדם as a גנב precedes הבער.

THINKING IT OVER

1. תוספות asks (if מבעה זה האדם) why מבעה precedes הבער, since מבעה is written in משנה first in our תוספות.¹⁶ Why does not תוספות ask that מבעה should be written first in our משנה, since we find אדם is mentioned¹⁷ in פרשת משפטים before all the אבות ד' אבות?¹⁸

2. תוספות explains that מבעה (זה האדם) precedes הבער because we are following the order of the לא הרי.¹⁹ Why then does מבעה not precede בור as well, since in the לא הרי, the מבעה precedes the בור?²⁰

¹⁵ The גמרא there (previously) mentions that (according to רב) the משנה teaches us אדם and it is meant to include all types of damages ascribed to an אדם (including גניבה). Therefore אדם הגונב is included in מבעה.

¹⁶ See footnote # 11.

¹⁷ See footnote # 1. שמות כא, יח

¹⁸ See חדושי הרשב"א.

¹⁹ See footnote # 12.

²⁰ See מהר"ם.